Muzaffer İlhan Erdost anlattı:

'Enver Gökçe'de proleter devrimci olmanın çağıltısını duyarsınız'

Halk sevgisi, devrim tutkusu, sosyalizme bağlılık Enver Gökçe ve kuşağını, çok daha canlı, çok daha tutarlı bir yaratı düzeyine yükseltmiştir.

Enver Gökçe

Geçtiğimiz Eylül ayında internete çıkarttığımız Enver Gökçe web sitemize () yeni bir dosya açma hazırlığındayız. Ankara'da, Muzaffer İlhan Erdost'tan randevu istiyorum. Severek kabul ediyor. Karanfil Sokak'taki İlhanilhan Kitabevi'nde görüşmek üzere sözleşiyoruz.

Muzaffer İlhan Erdost'un, Enver Gökçe'yle pek birlikteliklerı olmamış. Ama içerisinde sürekli yaşamış, hâlâ da yaşamakta olduğu sıcak politik mücadele ve şiirin içiçeliği, Enver Gökçe ve 1940 kuşağı şairlerinin acılarını, kavgalarını, direnişlerini hep yüreğinde taşımasını da beraberinde getirmiş. Muzaffer İlhan Erdost'un asıl mesleği veterinerlik. Ama 1956'da Ankara'da, Veterinerlik Fakültesi'ni bitirdiğinde kendisini öğrencilik yıllarının tutkusu, gazete matbaalarında, "entertiplerin, rotatiflerin, bobinlerin" arasında bulur ve böylelikle, önceden bildiği, şiirlerini ezberlediği pek çok şairle tanışma olanağı doğar. İşte, Enver Gökçe de bunlardan biridir.

Sözleştiğimiz saatte İlhanilhan Kitabevi'ndeyim. Erdost'un konuğu hiç eksik olmuyor. Devamlı birileri gelip gidiyor. Bu nedenle karşılıklı hal-hatır sorma faslını kısa tutarak bilgisayarımın kayıt ayarlarını hemen yapıp sorulara başlıyorum:

AYKO'nun (Ankara Yayın Üretim Kooperatifi) 1988'de Enver Gökçe anısına düzenlediği şiir yarışmasının seçici kurulundaydınız. Ayrıca, bildiğim kadarıyla Enver Gökçe'nin şiiriyle ilgili çalışmalarınız da oldu. Enver Gökçe'yle nasıl tanıştınız?

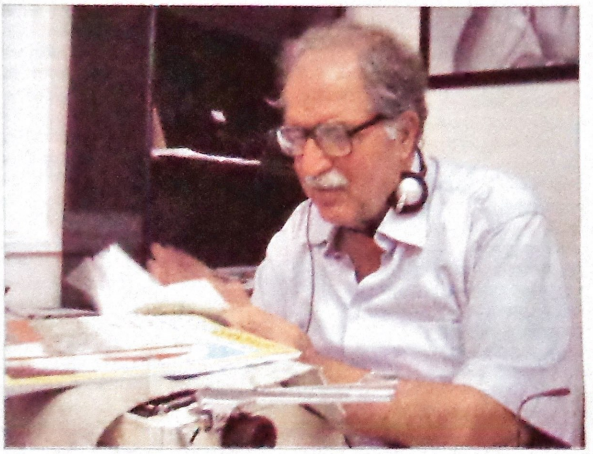
Enver Gökçe'yi ben ilk kez Rüzgarlı Sokak'ta, Ulus gazetesinin baskı yaptığı, Ankara Telgraf Matbaası'nın kapısından çıkarken gördüm; orada tanıştım. Ahmed Arif yanımdaydı. Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'nin basımevini, mallarını, Halkevleri'ni hazine malı diye elinden almıştı. Onun için Ulus gazetesi orada basılıyordu. Tek katlı kulübe gibi bir şeydi. Demokrat Parti'nin resmi ilanla beslediği yeni türedi gazeteler çıkıyordu. Onlardan birisi de Ankara Telgraf'tı. Ankara Telgraf, bu türedi gazete, rotatifi vardı, kuluçtüler bir rotatifti ama Ulus gazetesi elinden makineleri alınınca, yeniden yayına başlarken bu Ankara Telgraf'ta yayın yapıyordu. Ben de, Ulus gazetesinin idari bölümünde, matbaa müdürüydüm. Daha önce de Cemil Sait Barlas'ın Pazar Postası dergisi ve Son Havadis gazetesinde çalışmıştım. 1958'in sonlarına doğru Cemil Sait basımevinin satıldığını, gazeteyi ve dergiyi İstanbul'a götürdü. Bizi de Ulus gazetesine aktardı. Demek ki 1958'in sonları olmalı, Ulus gazetesinin basıldığı yere Ahmed Arif'le giderken, tam kapıdan girerken, birisi çıktı. Böyle biraz da kılıksız, kendisine fazla çeki düzen vermemiş biriydi. Biraz da soğuk duruyordu. Ahmed Arif, "Enver Gökçe" dedi, "şair", dedi. Ben biliyordum tabii ve Ahmed Arif Enver Gökçe için, "Benden çok iyi şairdir inan buna", dedi. Biz tanıştık, el sıkıştık. O gitti, biz içeri girdik. Benim içeride işim vardı."

İkinci karşılaşmam ise, Sol Yayınları'na başladığım yıllarda olacak. Sol Yayınları'nı 1965 kasımında kurduğuma göre, 66 ya da 67'de olabilir. Demir İşhanı'nda beşinci kattta küçük bir bürom vardı. Bu büroya, bir gün, yalnızdım, öğlen üstü böyle telaşla Enver Gökçe girdi. Tanıdım. Dedi, "İstanbul'a gideceğim bana otobüs parası". "Kaç lira?", dedim. 20 lira mı, 30 lira mı öyle bir şeydi. O istediği parayı verdim, gitti. Öptü beni gitti. İkinci karşılaşmam oydu, Enver Gökçe'yle.

Enver Gökçe herhalde uzun bir süre İstanbul'da kaldı o gidişinde. Siz de Ankara'daydınız zaten. Bu nedenle pek fazla birlikteliğiniz olamamış. Daha sonra da ekonomik sıkıntılar, işsizlik nedeniyle köyüne çekiliyor. Ankara'ya 70'lerin sonuna doğru geliyor. Tedavi için bir ara Bulgaristan'a gidiyor. Sonra da Ankara'da huzurevinde kalmaya başlıyor. Bu sırada hiç karşılaştınız mı?

Malum, 1970'li yılların başında 12 Mart dönemini yaşamıştık. Üç buçuk yıllık bir cezaevi dönemimiz var. O süreç tamamlandı tamamlanmasına ama daha bir sürü şey var. Sanıyorum 70'lerin ikinci yarısı, bir gün Mihri Belli çıktı geldi Ankara'ya, büroya. Onlar da yurtdışından dönmüşler, İstanbul'dalar. "Haydi kalk, Enver'e gidelim" dedi. Dedim "Nerede ki Enver?" Ben Enver'in huzurevinde kaldığını henüz bilmiyordum. Mihri Belli'den öğreniyorum. Ancak o günlerde de başımda epeyce iş var, neyse, bir gün sonrası için sözleştik. Mesela perşembeyse, cumartesi gitmek üzere. Fakat cuma günü başımıza bir iş geldi. Neydi bilemiyorum. Yani bir mahkeme mi, bir tutuklama mı, bir ölüm olayı mı? Öyle bir kopuş oldu ki, çok uzun bir süre sonra ben bu olayı anımsayabildim. Yani, Mihri Belli'yle sözleştiğimizi fakat gidemediğimi anımsayabildim.

O yıllar oldukça hareketliydi. 12 Eylül'ün eli kulağında. Kısa bir süre sonra da kaybettik Gökçe'yi. Peki, onun ölümünden sizin nasıl haberiniz oldu?

Enver'in ölümünü, böyle Bursa'dan Yalova'ya giderken akşam alacasında, ki o zaman otobüslerde pek ışık olmazdı, zar zor okuduğum bir gazetenin, Cumhuriyet'in herhalde, iç sayfalarında bir yerde gördüm. davasından çıktık, eve geldik. Akrabalar da var. Amcam var. Tokat'tan gelmiş akrabam var. Bana telefon ettiler. "Çabuk evi terk et, polis Demetevler'deki yayınlarımızın, Sol Yayınları'nın bulunduğu depoyu bastı, seni almaya geliyor" dediler. Ben evden çıktım. Bir başka yere geçtim. Sonra polis geliyor, karakol kuruyor vs. Ertesi sabah da tanıdıklarla Bursa'ya gittik. Bursa'da bir arkadaşın evinde kaldım. Oradan sonra Umurbey'e, Alaattin Bilgi'nin evine gidip bir gece kalacağım ve İstanbul'a geçeceğim. İstanbul'da da İlhan Selçuk'a uğrayıp gazetede bir yazı yazdırmak istiyorum. Ki, şu polis baskınından, kitap toplatma olayından kurtulabileyim. İşte Bursa'dan Umurbey'e doğru, Yalova'ya doğru giderken gazetede Enver'in öldüğünü okudum. Daha sonra, Yaşar Kemal filan gelmişler cenazesine. Biz gidemedik haliyle.

Enver Gökçe'nin cenazesi aynı gün kalkmıştı, yani 21 Kasım 1981'de. Pek gelen olmamıştı cenazeye. Ama zaten 12 Eylül'ün ardından, bu gibi törenlere katılacak pek kimse kalmamıştı ki dışarıda. Kalanların çoğu da, tıpkı sizin gibi, pek serbest dolaşamıyorlardı sokaklarda. Mezarlıkta yapılan sade bir törenle gömülmüştü. Yaşar Kemal'in konuşma yaptığını anımsıyorum. Siz, Enver Gökçe'nin şiiri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Mihri Belli bir başka karşılaşmamızda İstanbul'da, "Panzerler Üstümüze Kalkar" henüz yeni yayımlanmıştı, bana kitaptan bazı pasajlar okudu. Dedi ki, "Bak sen Ahmed Arif için çok güzel şeyler yazdın, bu şiirler de çok üstün". Ahmed Arif için yazdığım yazı da, "Mavzerine Şiir Doldurur", Türk Solu'nda yayımlanmıştı. Ahmed Arif için yazılmış ilk yazıymış o, bilmiyorum. O yazının yazılmasına da yine Mihri Belli vesile olmuştu. Belli, bir gün, 1960'lar, Sol Yayınları'na, masanın üzerine böyle bir tomar yazı getirdi. Aralarında şiirler de var. "Şu şiirlere bak da belki bunlar için bir yazı yazarsın" demişti. Ben de aldım baktım, yarısını ezbere okumaya başladım. Şaşırdı. Ahmed Arif'i tanıdığımı bilmiyor. Halbuki Ulus gazetesinde çalıştığım yıllarda Ahmed Arif'le hemen hemen her akşam birlikteydik. Gazeteden çıkar gelirdi. Cemal Süreya da gelirdi. Ahmed Arif, uzun uzun yaşamından bahsederdi. Zaten, "Mavzerine Şiir Doldurur" da biraz bu anlatımlardan kaynaklanarak yazılmış bir yazıdır. İşte Mihri Belli bu yazıyı kastediyor, fakat Enver Gökçe için de "proletaryanın şairi" dendiğini bana aktardı. Gerçi Ahmed Arif de proletaryanın şairiydi, ama şiirlerinde, örneğin "33 Kurşun"da, feodal bir toplumun bazı öğelerini, o geleneksel yapıları irdelediği için ve ben de yazımda buna vurgu yaptığımdan, sanki onu feodal şair olarak nitelemişim gibi bir karalama kampanyası başlatıldı. Daha çok bana yönelik, ama Ahmed Arif'e de. Ve Enver'i de proletaryanın şairi olarak nitelediler.

Şiirdeki biçimsel dönüşüm. Fakat sanının bu dönüşümü asıl besleyen, şairin zihinsel donanımı. Böyle bir birikimi olmasa şiirinde yoğunlaşmayı veremez herhalde?

Elbette. Enver Gökçe'nin halka olan sevgisi, halk sevgisi, devrim tutkusu, sosyalizme bağlılığı, tabii çok iyi bir marksist özümlemeden geçtiği düşünülemez o dönemde zaten ama, sosyalizme karşı duydukları yakınlık, içtenlik onları (*1940 Toplumcu Kuşağı'nı-CD.*) çok daha canlı, çok daha duyarlı bir yaratı düzeyine yükseltmiş. Ve cezaevlerinde çok büyük yoksunluklara karşı kendi varlıklarını koruyarak savundukları düşünceleri korumuşlar. Enver Gökçe'de bu çok daha belirginleşiyor, çünkü sağlık durumu elverişli değil. Yani bazı insanlar var ki, zaten doğaları gereği sağlıklı yahut ailelerinden gelen, ekonomilerinden kaynaklanan sağlıklı bir bedensel yapıları var. Enver Gökçe'de bunların hepsi negatif. Bir eksik. Bu eksiğe karşın da, hiçbir zaman için ne yoksunluğuna bir yakınma var, ne bir eğilme var, ne de bir bozulma, bir yılgınlık var. Ve bir de onurlu. Onurlu. Kendisini büyüklenme anlamında sergilememiş hiçbir zaman için. Sessiz kalmış. Hatta bir yerde küsmüş de olabilir. O küs görünmesi, acaba. bedensel, o beyinsel yapıdaki bir gerilemeden dolayı mı, yoksa insanlara küsmüş olmasından dolayı mı, bunu bilemiyorum. Çünkü bir hareket vardı. Bu harekette gelen alıp bir şey götürüyordu ve isimler onun üzerinde görünüyordu. Denizler geliyordu mesela. Gençler geliyordu. Liderlik yarışındalar vesaire, ama bir de, alıp götürüyorlardı hareketi. Kitleleri alıp sürüklüyorlardı. Şimdi bunlar (*1940 Toplumcu Kuşağı-CD.*) bir dönemin en negatif günlerinde, en karanlık günlerinde kimsenin sahip çıkamadığı, sahip çıkmaya çekindiği, cezaevi kapısına uğrayamadığı dönemlerde sessizce uzun yıllar cezaevinde kalmışlar. Kimse sahip çıkmamış. Halbuki şimdi, bir işkence olduğu zaman, bir açlık grevi olduğu zaman, herkes ayağa kalkıyor. Ama orada o zaman, işkenceyi, açlık grevini kim duyacaktı, kim haber verecekti? Hiç kimsenin umurunda olmazdı. İki tane ziyaretçisi varsa eğer, akrabası da değilse, arkasında polis vardı. "Sen niye bunu ziyaret ettin?" diye soracaklardı insanlara. Böyle karanlık günlerden gelmiş. Buna karşın inancını, devrimci anlayışını çok sağlıklı bir biçimde sürdürmüş.

*NOT: Enver Gökçe hakkında daha geniş bir bibliyografyaya ve kendi sesinden yaşam öyküsüne, seçtiği şiirlerine, Pablo Neruda çevirilerine ulaşmak için: **www.envergokce.org** websitesini ziyaret ediniz.*